

Oscar Fredriks kyrka

Oscar Fredriks kyrka är byggd i slutet av 1800-talet i en stil som kallas nygotisk och kyrkan anses vara en av stilens allra bästa representanter i Sverige.

Vi ska ta det från början. Fram till slutet av 1800-talet fanns endast två församlingar i Göteborg: den tyska och den svenska med varsin kyrka, Christinæ respektive Gustavi, sedermera domkyrkan.

Först år 1883 bildades sex territoriella församlingar, bland dessa den stora Masthuggs församling som till en början saknade egen kyrka. Man fick istället fira sina gudstjänster i Sankt Johanneskyrkan, som dock med sina 770 fria bänkplatser ansågs alltför liten för den nya församlingen där det då bodde 13 000 personer.

Man ville ha en stor tilltagen kyrka, och beslutade därför att låta uppföra en ny, större kyrka.

Uppdraget att rita kyrkan gick till kyrkoarkitekten på modet då Helgo Zettervall, som även kunde kalla sig domkyrkoarkitekt, då han ledde ombyggnaden av Lunds, Linköpings och Uppsala domkyrkor.

För Masthuggsförsamlingen ritade han ett förslag till en kyrka i nygotisk stil som godkändes efter smärre

förändringar.

Enligt de ursprungliga planerna skulle kyrkan rymma 3000 personer men kyrkans storlek minskades undan för undan. Församlingen fick i det slutliga förslaget nöja sig med 1685 "lösa och fasta" sittplatser, vilket ändå gjorde kyrkan till den största i Göteborg. Idag tillåter brandmyndigheterna att 1100 människor vistas samtidigt i kyrkan.

Som en lustig detalj i byggnadsförslaget kan nämnas att Zettervall vid beräkningen av bänkutrymmena anslog 50 cm för en man och 60 cm för en kvinna!

Som byggmästare utsågs Frans Oscar Peterson, och kyrkan blev något av ett experimentbygge där Zettervall knöt till sig den dåvarande främsta expertisen i landet. Man provade här nya metoder och material - vissa dittills oprövade. AB Skånska Cementgjuteriet levererade prefabricerade fönsterramverk med mer av gjuten cement och från Kullgrens Enka i Uddevalla hämtades huggna granitdelar till pelare, trappor och stenfot. Fasadteglet kom från Börringe tegelbruk i Skåne. Kyrkan beräknades kosta 350.000 kr men landade till sist 515.000 kr. En del tyckte att det blev för dyrt.

Oscar Fredriks kyrka var fram till 1908

församlingskyrka i Masthuggs församling, men när församlingen detta år delades, hamnade kyrkan i den nya församlingen, vilken fick namnet Oscar Fredrik.

Oscar Fredriks kyrka fick namn efter dåvarande kungen Oscar II, som hade namnet Oscar Fredrik som författarpseudonym. Byggstarten sammanföll för övrigt med kungens 60-årsdag.

När kyrkan invigdes med pompa och ståt påskdagen 1893 av biskop Edvard Herman Rohde, var naturligtvis kungen inbjuden. Man hade till och med ordnat med en liten tron i kyrkan, men kungen hade fått förhinder och kunde inte närvara. Stolen finns dock ännu kvar i kyrkan.

Kungen besökte till slut kyrkan fem år efter invigningen och skrev då sitt namn i gästboken.

De ursprungliga korfönstren höll inte för väder och vind utan ersatte med de nuvarande på 1930-talet.

Oscar Fredriks kyrka har sedan uppförandet restaurerats tre gånger, senast på 1970-talet. Tidigt hade det kommit kritik om att Zettervalls kyrka var överdekorerad och för mörk. Så redan i mitten av 1910-talet målades många utsmyckningar över och väggar och tak fick en ljus, gul ton. Konstnären Albert

Eldh målade då kortaket och väggarna, och senare, på 1930-talet fick han också skapa nya korfönster. Både dessa och kortaket ska påminna om det himmelska.

Fönstren har sin speciella mening. De två fönstren till vänster visar scener ur gamla testamentet. Först ser vi Moses när han får lagtavlor på Sinai och sedan Abraham under stjärnhimlen. I Första Mosebok berättas hur Herren lät Abraham betrakta stjärnorna, för att visa honom hur talrik hans avkomma skulle bli: "Och Herren förde honom ut och sade: "Se upp mot himlen och räkna stjärnorna, om du kan! Så talrika skall dina ättlingar bli."

I mitten har vi en bild av Kristus på förklaringsberget. I Matteus 17 berättas hur Jesus tog med sig Petrus, Jakob och dennes bror Johannes till ett högt berg där de var ensamma. Där förvandlades han inför dem: Hans ansikte lyste som solen och hans kläder blev vita som ljuset. Vidare berättas att medan han ännu talade sänkte sig ett lysande moln över dem, och ur molnet kom en röst som sade "Detta är min älskade son, han som är den utvalde. Lyssna på honom".

Till höger visas två scener ur nya testamentet:

Närmast mitten ett motiv från Uppenbarelseboken: Vi ser här Johannes som på ön Patmos i syner får se hur den kosmiska slutstriden kämpas mellan det onda och

det goda.

Motivet i det sista av Albert Elds fem fönster, det längst till höger visar Paulus omvändelse utanför Damaskus.

Nu åter till renoveringarna av kyrkan.

Vid nästa stora restaurering 1940 som leddes av arkitekten Axel Forssén togs sidoläktarna bort och dekoren på valvbågar och pelarhuvuden målades över.

Under den senaste restaureringen på 1970-talet flyttades predikstolen tillbaka till sin ursprungliga plats på södra sidan av koret och äldre väggmålningar och dekorationer togs fram igen. Men man har dock här och var som ett tidsdokument låtit spara fragment av de tidigare färgsättningarna. Bland annat finns ett av dessa kulturlager på den södra långhusväggen, direkt under en av nummertavlorna. Tidigare färgsättningar från 1893, 1915, 1940 ser man också på ett ställe på väster sida i korväggen.

Även i taket kan du på ett ställe se de tidigare färgsättningarna.

Ett fristående altare tillkom vid restaureringen på 1970-talet, och koret används som lillkyrka.

I väster ovanför orgelläktaren finns ett stort runt så kallat rosettfönster. Fönstret är ursprungligt men var under många år övermålat med svart färg, eftersom prästerna stördes av kvällssolen som föll in genom fönstret vid aftongsången. Även det andra rosettfönstret som finns på kyrkans norra sida är skapat av konstnären Reinhold Callmander, som också skapade de ursprungliga korffönstren, som dock inte höll för väder och vind, och som därför ersattes på 1930-talet.

Altarskåpet som är skuret i furuträ och stod färdigt i mitten av 1940-talet är ett verk av göteborgskonstnären Erik Abrahamsson, och tillverkat av bildhuggarbröderna Ivar och Lars Lindekrantz. Mittdelen är indelad i sex fält; flyglarna i vardera fyra. Fälten är försedda med snidade figurer i klara färger mot en förgylld bakgrund, och skåpet som är en så kallad triptyk stängs enligt gängse sed igen vid påsk och visar då scener ur lidandeshistorien och Jesu liknelser.

Den gamla altaruppsatsen som sedan 1970-talet är placerades i det södra av kyrkans sidokapell ritades av Helgo Zettervall. Altarprydnaden är, precis som

predikstolen tillverkad i massiv ek av Jönköpings Mekaniska Snickeri-fabrik och skulpturerna av bildhuggerifriman Junghändel & Richter i Göteborg.

Kyrkans dopfunt från 1893 står strax nedanför korttrappan, men stod ursprungligen i dopkapellet norr om koret. Funten tillverkades av gotländsk sandsten av skulptören Erik Kjellström från Stockholm.

I södra vapenhuset hänger en tavla av konstnären Bo Beskow från 1896 som skildrar kyrkans tillkomsthistoria.

Läktarorgeln i Oscar Fredriks kyrka är byggd 1969 av Olof Hammarbergs orgelbyggeri i Göteborg, och ersatte då kyrkans gamla orgel som tillverkades av orgelbyggare Salomon Molander & Co 1893, samma år som kyrkan invigdes. Denna orgel reparerades och byggdes om upprepade gånger men ansågs på 1960-talet vara helt uttjänt. I samband med installationen av den nya orgeln byggdes läktaren om men den ursprungliga orgelfasaden bibehölls utan några förändringar. Kororgeln från 1953 av samme orgelbyggare kan också spelas från läktarorgeln.

Kyrktornet som med sin tornspira är 71 meter högt och därmed det högsta kyrktornet i Göteborg är ovanligt nog är placerat på den norra sidan av kyrkan. I tornet hänger kyrkans tre klockor ovanför varandra i en klockstol, en järnkonstruktion av modell "Götaverken".

Storklockan väger 1 857 kg och tonar i A-moll, mellanklockan med en vikt på 1 354 kg är i C-moll och lillklockan på 836 kg går i E-moll. Högt upp i tornspiran finns även två mindre slagklockor som hör till tornuret. Klockorna är gjutna 1892 av K G Bergholtz i Stockholm.

Källor:

Bok: "Svenska kyrkor - En historisk reseguide" Ann-Chatherine Bonnie, Göran Hägg, Ingrid Sjöström. ISBN 978-91-7329-015-9

Pdf: "Oscar Fredrik - kyrkobyggnaden 120 år"

Pdf: "Oscar Fredriks kyrka - Inventering av Göteborgs kyrkobyggnader, rapport X". Mattilda Dahlquist. ISSN: 1403-8153

Folder: "Oscar Fredriks kyrka", Sigvard Öhrvall.